

(i) Printed Pages: 7

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

0	3	3	4
---	---	---	---

Exam. Code :

0	0	0	4
---	---	---	---

B.A./B.Sc. (General) 4th Semester

(2053)

POLITICAL SCIENCE (In all Mediums)

Paper : Indian Politics

Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 90

Note :— (1) Q. No. 1 is compulsory. Attempt any **NINE** questions from it. Each question will be of **2** marks.

(2) Do **ONE** question from each unit. Each question will be of **18** marks.

1. Answer any **NINE** in **15-20** words each :—

- (i) What do you mean by Multi-Party character of Opposition in India ?
- (ii) What is the crisis of leadership for political parties in India ?
- (iii) Write down the Election Symbol of Bahujan Samaj Party. Who is the President of the party ?
- (iv) When and for which purpose the Shiromani Akali Dal came into existence ?
- (v) Write down any two functions of Election Commission.

- (vi) What the pressure groups do in India to mobilise public opinion in their favour ?
- (vii) What do you mean by lobbying ?
- (viii) What do you mean by unholy and unprincipled Alliances ?
- (ix) What do you mean by Politics of Vote Bank ?
- (x) What do you mean by Communalism ?
- (xi) What is the relationship between Religion and Elections in India ?
- (xii) What do you mean by Regionalism ?
- (xiii) What is India's policy of Non-Alignment ?
- (xiv) What are the principles of Panch-Sheel ?
- (xv) What is Nuclear Policy of India ? 9×2

UNIT—I

2. Write down the characteristics of Party System in India.

18

OR

3. Make a critical evaluation of the ideology, social base, policies and programme of Congress.

18

UNIT—II

4. What are the weaknesses in the Electoral System in India ?
Give suggestions to remove these.

18

OR

5. What do you mean by Pressure Groups ? Explain the role of the Pressure Groups in India.

18

UNIT—III

6. What do you mean by Caste ? What is impact of Caste on Politics in India ? 18

OR

7. What do you mean by Regionalism ? Which factors are responsible for the regionalism in India ? 18

UNIT—IV

8. What do you mean by Foreign Policy ? Write down the determinants of India's Foreign Policy. 18

OR

9. Write down the relevance of Non-Aligned Movement (NAM) in the present day world. 18

(हिन्दी माध्यम)

नोट :— (1) प्रश्न न. 1 अनिवार्य है। इसमें से किन्हीं नौ प्रश्नों के उत्तर दें। प्रत्येक प्रश्न के 2 अंक हैं।

(2) प्रत्येक यूनिट में से एक-एक प्रश्न करें। प्रत्येक प्रश्न के 18 अंक हैं।

1. कोई नौ प्रश्न करें। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 15-20 शब्दों में दें :—
- (i) भारत में विपक्ष के बहु-दलीय स्वरूप से आपका क्या अभिप्राय है ?
 - (ii) भारत में राजनीतिक दलों के लिए नेतृत्व का संकट क्या है ?
 - (iii) बहुजन समाज पार्टी का चुनाव चिन्ह बताओं और इसका अध्यक्ष कौन है ?
 - (iv) शिरोमणि अकाली का जन्म कब और किस उद्देश्य के लिए हुआ ?

- (v) चुनाव आयोग के कोई दो कार्य लिखें।
- (vi) भारत में दबाव समूह जनमत को अपने हक्क में करने के लिए क्या करते हैं ?
- (vii) लॉबिंग से आपका क्या अभिप्राय है ?
- (viii) अपवित्र और असैद्धांतिक समझौतों से आपका क्या अभिप्राय है ?
- (ix) वोट बैंक की राजनीति से आपका क्या अभिप्राय है ?
- (x) साम्प्रदायिकता से आपका क्या अभिप्राय है ?
- (xi) भारत में धर्म और चुनाव का आपस में क्या संबंध है ?
- (xii) भारत की गुट निरपेक्षता की नीति क्या है ?
- (xiii) क्षेत्रवाद से आपका क्या अभिप्राय है ?
- (xiv) पंचशील के सिद्धान्त क्या है ?
- (xv) भारत की परमाणु नीति क्या है ? 9×2

यूनिट—I

2. भारत में दल प्रणाली की विशेषताएं लिखो। 18

अथवा

3. कांग्रेस पार्टी की विचारधारा, सामाजिक आधार, नीतियों और कार्यक्रम का आलोचनात्मक विश्लेषण करो। 18

यूनिट—II

4. भारत में निर्वाचन प्रणाली में क्या कमियाँ हैं ? उन्हें दूर करने के लिए सुझाव दो। 18

अथवा

5. दबाव समूहों से आपका क्या अभिप्राय है ? भारत में दबाव समूहों की भूमिका का वर्णन करो। 18

ਯੂਨਿਟ—III

6. ਜਾਤਿ ਸੇ ਆਪਕਾ ਕਯਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ ? ਭਾਰਤ ਮੇਂ ਰਾਜਨੀਤਿ ਪਰ ਜਾਤਿ ਕਾ ਕਯਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ? 18

ਅਥਵਾ

7. ਖੇਤਰਵਾਦ ਸੇ ਆਪਕਾ ਕਯਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ ? ਭਾਰਤ ਮੇਂ ਖੇਤਰਵਾਦ ਕੇ ਵਿਕਾਸ ਕੇ ਲਿਏ ਕੌਨਸੇ ਕਾਰਣ ਉਤਰਦਾਯੀ ਹੈ ? 18

ਯੂਨਿਟ—IV

8. ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤਿ ਸੇ ਆਪਕਾ ਕਯਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ ? ਭਾਰਤ ਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤਿ ਕੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਤਤ੍ਵ ਲਿਖੋਂ। 18

ਅਥਵਾ

9. ਵਰਤਮਾਨ ਸਥਿਤਿਯੋਂ ਮੇਂ ਗੁਟ-ਨਿਰਪੇਖਤਾ ਆਂਦੋਲਨ ਕੀ ਕਯਾ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਹੈ ? ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :— (1) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਉ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ।

(2) ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 18 ਅੰਕ ਹਨ।

1. ਕੋਈ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 15-20 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਉ :

(i) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਬਹੁ-ਦਲੀ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

(ii) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਲਾਂ ਲਈ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦਾ ਸੰਕਟ ਕੀ ਹੈ ?

(iii) ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੱਸੋ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੌਣ ਹੈ ?

(iv) ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਜਨਮ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੋਇਆ ਸੀ ?

- (v) ਚੋਣ ਆਯੋਗ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਕਾਰਜ ਲਿਖੋ।
- (vi) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਬਾਉ ਸਮੂਹ ਜਨਮਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ?
- (vii) ਲੋਥੀਇੰਗ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (viii) ਅਪਵਿੱਤਰ ਅਤੇ ਅਣਸਿਧਾਂਤਕ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (ix) ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (x) ਸੰਪ੍ਰਦਾਇਕਤਾ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (xi) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਅਤੇ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੀ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ?
- (xii) ਖੇਤਰਵਾਦ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (xiii) ਭਾਰਤ ਦੀ ਗੁਟ-ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਦੀ ਨੀਤੀ ਕੀ ਹੈ ?
- (xiv) ਪੰਚਸ਼ੀਲ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਹਨ ?
- (xv) ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨੀਤੀ ਕੀ ਹੈ ? 9×2=18

ਯੂਨਿਟ-1

2. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਲਿਖੋ। 18
- ਜਾਂ
3. ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਆਧਾਰ, ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-II

4. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਚੋਣ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਮੀਆਂ ਹਨ ? ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਝਾਅ ਦਿਉ। 18
- ਜਾਂ
5. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਬਾਉ ਸਮੂਹਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਬਾਉ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਜਾਤੀ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤੀ ਉੱਤੇ ਜਾਤੀ ਦਾ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ? 18

ਜਾਂ

7. ਖੇਤਰਵਾਦ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰਵਾਦ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਕਾਰਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ ? 18

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਕ ਤੱਤ ਲਿਖੋ। 18

ਜਾਂ

9. ਵਰਤਮਾਨ ਸਥਿੱਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁੱਟ-ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਲਿਖੋ। 18